

Organizacija arhivske službe v Italiji od zedinjenja do danes

DANIELA JURIČIČ-ČARGO

Po zedinjenju Italije si je nova vlada na področju arhivistike zadala nalogo združiti vse arhive v sklopu enega ministrstva. Države, ki so od 1861 sestavljale Kraljevino Italijo, so s seboj prinesle različno arhivsko prakso in arhivske zakone. V nekaterih državah so bili arhivi podrejeni ministrstvu za kulturo ali izohrazevanje (Firence, Lucca, Pisa, Siena, Neapelj, Benetke, Mantova), v drugih pa ministrstvu za notranje zadeve (Torino, Genova, Cagliari, Milano, Brescia, Modena, Parma, Palermo). Zakon Kraljevine Italije z dne 5. marca 1874 je določil, da bodo vsi arhivi v okviru centralizirane arhivske službe podrejeni ministrstvu za notranje zadeve.

Leta 1910 je bila znotraj ministrstva za notranje zadeve ustanovljena posebna Sekcija za arhivske zadeve, ki je počasi postajala organ koordinacije nacionalne arhivske dejavnosti in se je leta 1931 uradno formirala kot Centralni organ državnih arhivov (Ufficio Centrale degli Archivi di Stato). Leta 1963 se je ta urad preimenoval v Generalno direkcijo državnih arhivov (Direzione Generale degli Archivi di Stato); vodil ga je prefekt.

Arhivski zakon z dne 29. januarja 1975, št. 5, je temeljito spremenil organizacijo arhivske službe. S tem zakonom je bilo ustanovljeno ministrstvo za naravno in kulturno dediščino (Ministero per i Beni Culturali e Ambientali), znotraj ministrstva pa poseben urad za arhivsko dediščino, imenovan Centralni urad za arhivsko dediščino (Ufficio Centrale per i Beni Archivistici). Centralni urad za arhivsko dediščino je pristojen za tehnično-administrativno organizacijo dela znotraj urada, varuje državne zgodovinske arhive in nad njimi opravlja nadzor ter nadzoruje nedržavne arhive (to so arhivi teritorialnih javnih ustanov in neteritorialnih ustanov, arhivi privatnih ustanov, arhivi podjetij in družinski arhivi). Urad ima pet oddelkov: oddelk splošnih zadev (tehnično-personalne zadeve, priprava predlogov zakonov, finančni plani...), oddelk arhivske dokumentacije (arhivska dokumentacija, komisije za nadzor in izločanje dokumentarnega gradiva, priprave razstav, šole arhivistike, predstavitve gradiva iz tujine, zamenjave gradiva, študijski tečaji...), nadzorstveni oddelk (arhivska nadzorstva in njihova organizacija, inšpektorji, nadzor nad prometom gradiva, nacionalna kartoteka nadziranih arhivov, nadzor nad arhivi regij, provinc, občin, depoziti, nadzor nad privatnimi arhivi, razglasitve arhivskega gradiva...), oddelk arhivske tehnologije (fotoreprodukcija, restavriranje in dokumentacija, laboratoriji in sekcije za fotoreprodukcijo, knjigovestvo in restavracijo, police in druga

oprema za arhivska skladišča, pohištvo in oprema arhivov...) in oddelk za študije in publikacije (znanstveno raziskovalno delo, primerjalna zakonodaja, didaktične in druge publikacije, biblioteka, nacionalna kartoteka arhivskih fondov, Splošni vodnik po državnih arhivih, objave gradiva...).

Od urada so odvisni Centralni državni arhiv v Rimu, Center za reprodukcijo, vezavo in restavracijo v Rimu, 95 državnih arhivov, 40 sekcij ali oddelkov državnih arhivov in 18 arhivskih nadzorstev.

Glavne naloge arhivske uprave v Italiji, ki jih določa zakon so:

1. hranjenje arhivskega gradiva centralnih in pokrajinskih organov državne uprave pred zedinjenjem in po zedinjenju Italije, arhivov in posameznih dokumentov, ki so last države ali so v njenem depozitu

2. nadzor nad arhivi javnih ustanov ter nad tistimi privatnimi arhivi, ki so bili razglašeni za pomembno zgodovinsko dediščino.

Ti dve nalogi pogojujeta delitev arhivske službe na ustanove, ki hranijo arhivsko gradivo, in na ustanove za nadzor nad arhivskim gradivom.

A. USTANOVE, KI HRANILJO ARHIVSKO GRADIVO

1. CENTRALNI DRŽAVNI ARHIV

Po letu 1861 se je začelo razmišljati o ustanovitvi arhiva, ki bi hranil arhivsko gradivo državnih organov. Prvo jedro bodočega Centralnega državnega arhiva do sestavljali "originali zakonov in dekretov", gradivo "civilne države hiše Savoia" in "grboslovni register". To gradivo je bilo hranjeno v leta 1871 ustanovljenemu Arhivu za hranjenje dokumentov upravnih organov Papeške države. Leta 1875 so bile izdane uredbe, s katerimi naj bi se arhivsko gradivo centralnih uprav države hranilo v enem kraljevskem arhivu. Le-ta je bil še dolga leta le formalno ustanovljen. Imel je sedež v Državnem arhivu v Rimu in je postopoma postal del tega arhiva (sekcija). Kot samostojna institucija je bil Centralni državni arhiv ustanovljen z zakonom z dne 13. aprila 1953. V tem arhivu se hrani gradivo centralnih organov od zedinjenja Italije naprej in gradivo obeh domov parlamenta, to je arhivsko gradivo predsedstva in državnega sveta, gradivo ministrstev, fašistični arhivi ter gradivo pomembnih političnih osebnosti.

2. DRŽAVNI ARHIVI

Enotna država je po zedinjenju prevzela od posameznih predzedinjenih držav zelo ohsežno in precej različno arhivsko dediščino. V predzedinjeni Italiji je obstajala velika razlika v načinu, s katerim so vlade posameznih držav poskrbele za ureditev arhivistične službe. Osnovni problem je bil ustvariti tako arhivsko upravo, ki bi lahko premagala regionalne značilnosti in hkrati harmonizirala posebnosti v en unitarni kompleks. V ta namen so leta 1870 ustanovili komisijo za reorganizacijo arhivov. Ta komisija se je trudila upoštevati obstoječe arhive v posameznih državah ter razširila njihovo pristojnost na sodno in finančno gradivo, ki se je pogosto nahajalo kot depozit pri ministrstvih za finance ali pravosodje.

Nova zakonodaja je določila, da pridejo pod pristojnost ministrstva za notranje zadeve arhivi v katerih se je hranilo arhivsko gradivo starih držav moderne dobe ali njihovega večjega dela. Tako so nadaljevali delo državni arhivi v Torinu, Genovi, Cagliariju, Milanu, Bresciji, Benetkah, Mantovi, Parmi, Modeni, Firencah, Lucei, Pisi, Sieni ter v Neaplju in Palermu. Leta 1871 je bil ustanovljen arhiv v Rimu za gradivo papeške administracije, ki je ostala zunaj vatikanskega ohizdja, ter leta 1874 arhiv v Bologni. S to organizacijo so hili izključeni iz arhivske uprave številni arhivi, ki so prav tako hranili državno arhivsko gradivo in so hili že organizirani s predzeditveno zakonodajo. Zato je hilo leta 1911 z novim zakonom predvideno, da se ustanovijo novi državni arhivi v glavnih mestih province. Leta 1939 je arhivska uprava imela 20 državnih arhivov v glavnih mestih predzeditvenih držav in v nekaterih drugih pomembnih mestih ter sekcije državnih arhivov v vseh glavnih mestih province. Leta 1963 so se te sekcije preimenoval v državne arhive.

Danes obstaja državni arhiv v vsakem glavnem mestu province. Njihova naloga je koncentrirati in hraniti, urejati, inventarizirati in dati v uporabo tri osnovne tipe arhivskega gradiva:

- a) podedovano arhivsko gradivo predzeditvene države, katerega del je hila provica
- b) gradivo, ki nastaja pri delu perifernih organov italijanske države, ki imajo sedež v provinci, in ga arhivi prevzamejo 40 let po nastanku
- c) gradivo, ki po svojem izvoru ni državno, in prihaja v last arhiva z darili, nakupi ali kot depozit

3. SEKCIJE DRŽAVNIH ARHIVOV

Enajsti člen zakona z dne 22. 12. 1939 je uvedel v arhivsko organizacijo novo inštitucijo, imenovano podsekcija državnega arhiva. Podsekcije so ustanavljali v mestih, ki niso bila glavna mesta province, so pa bila v preteklosti sedež občinskih notariatov ali sedeži sodnih

okrajev. Glavni namen ustanovitve podsekcij je bila želja, da se gradivo ne premešča iz mesta nastanka, ter da se ne poškodujejo legitimni lokalni interesi. V upravnem pogledu je bila podsekcija postavljena nekje med državo in občino. Leta 1963 so se podsekcije spremenile v državne urade, ki so odvisni od direktorja državnega arhiva v provinci. Sekcije državnih arhivov hranijo notarske akte posameznih okrajev, fonde državnih uradov (uradi registrature, sodišč, zaporov) in gradivo javnih ustanov in privatnikov.

B. USTANOVE ZA NADZOR

Funkcija nadzora nad arhivskim gradivom je dodeljena arhivskim nadzorstvom (sovrintendenze archivistiche) z regionalnimi kompetencami. Nahajajo se v glavnih mestih regij. Njihova osnovna naloga je nadzor nad nedržavnim arhivskim gradivom, to je tistim, ki ga ne hranijo državni arhivi. Nedržavno arhivsko gradivo delijo na arhivsko gradivo javnih ustanov in privatno arhivsko gradivo. Javne ustanove delijo na teritorialne (tiste, ki imajo teritorialne kompetence, kot so regije, province, občine) in neteritorialne (to so hank, industrijski konzorciji, sanitetne ustanove, strokovna združenja in podobno). Privatno arhivsko gradivo je gradivo cerkvenih ustanov in gradivo, ki ga razglasijo za kulturno dediščino.

V ta namen arhivistična nadzorstva individualizirajo in popisujejo nedržavne arhive, razglašajo posamezno nedržavno gradivo za arhivsko gradivo, opravljajo inšpekcije in svetovanje o primernosti in načinih hranjenja, urejevanja in popisovanja arhivskega gradiva, izdajajo dovoljenja za izločanje arhivskega gradiva javnih ustanov in privatnikov, intervenirajo v primeru neizpolnjevanja dolžnosti, ki jih ureja zakon idr. V Italiji na ta način nadzorujejo okrog 8000 občinskih arhivov in več kot 50000 arhivov javnih ustanov.

C. SKUPNI CENTRALNI ORGANI

Že od začetka organizirane arhivske službe so v Italiji obstajali skupni posvetovalni organi. To je bil od 1874 do 1975 Višji svet državnih arhivov (Consiglio Superiore degli Archivi di Stato), ki je kot tehnično-posvetovalni organ dal velik prispevek k razvoju doktrine in organizacije državnih arhivov. Leta 1975 je bil Višji svet ukinjen in namesto njega ustanovljen Nacionalni svet za naravno in kulturno dediščino (Consiglio Nazionale per i Beni Culturali e Ambientali). Sestavlja ga 90 članov, predstavnikov ministrstev, regij, province in občin, univerzitetnih profesorjev in upravnega osebja. Je posvetovalni organ, ki zastopa interese za obrambo naravne in kulturne dediščine, izraža mnenja o nacionalnih programih obnove in zaščite dediščine, izraža mnenja o posameznih normativih

in splošnih upravnih aktih ipd. Nacionalni svet sestavlja šest komitejev, med njimi je tudi Komitektorja za arhivsko gradivo. Znotraj sveta delujejo še odbor, komite za publikacije in komisija za fotoreprodukcijo.

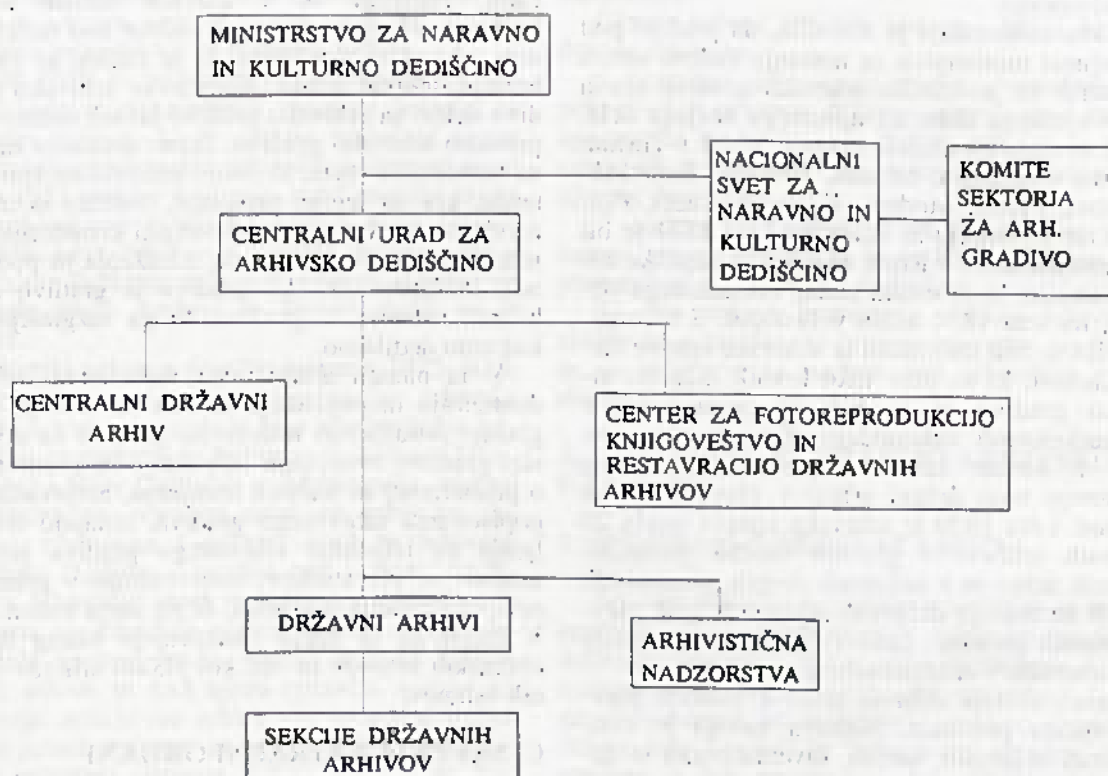
D. PERIFERNI KOLEGIALNI ORGANI.

Leta 1975 so ustanovljeni Regionalna konferenca, regionalni komiteji in Svet institutov. Regionalna konferenca je koordinativni organ šefov provincijskih uradov, regionalne komiteje sestavljajo isti šefi provincijskih uradov in predstavniki regij. Je povezovalni organ med regijo in državo v vprašanih naravnih in kulturnih dediščinah.

E. ŠOLE ARHIVISTIKE, PALEOGRAFIJE IN DIPLOMATIKE

Sedemnajst državnih arhivov organizira šole arhivistike, paleografije in diplomatike, ki trajajo dve leti. Šole so odprte za javnost, so brezplačne, udeleženci pa morajo imeti končano najmanj srednjo šolo. Učni predmeti na šolah so arhivistika, latinska paleografija in diplomatika, zgodovina institucij in pomožne vede (heraldika, numizmatika, metrologija, kronologija in sfragistika).

Organizacijo italijanske arhivske službe lahko shematsko prikaže naslednja tabela:

Literatura:

1. Giuseppe Dibenedetto: L'amministrazione archivistica italiana, (Compiti - Organi - Legislazione vigente), priročnik, Bari
2. Vademecum degli Archivi di Stato, izdalo Ministrstvo za naravno in kulturno dediščino, Centralni urad za arhivsko dediščino Rim
3. Guida generale degli Archivi di Stato italiani, introduzione, Roma 1994

ZUSAMMENFASSUNG

ORGANISATION DES ARCHIVDIENSTES IN ITALIEN
VON DER NATIONALEN EINIGUNG BIS HEUTE

Nach der nationalen Einigung Italiens im Jahre 1861 wurden alle Staatsarchive dem Ministerium für Innere Angelegenheiten untergeordnet. Mit dem Archivgesetz vom 29. 1. 1975 wurde ein Ministerium für Natur- und Kulturerbe gegründet, in dessen Rahmen aber ein besonderes Zentralamt für Archivgut. Es ist zuständig für die Arbeitsorganisation innerhalb des Amtes, es verwahrt und überwacht die staatlichen Geschichtsarchive, kontrolliert die nichtstaatlichen Archive. Dem Zentralamt ist das Zentrale Staatsarchiv in Rom untergeordnet, ferner das Zentrum für Reproduktion, Buchbinden und Restauration in Rom, 95 Staatsarchive, 40 Sektionen der Staatsarchive und 18 staatliche Überwachungsstellen. Die Hauptaufgaben der Archivverwaltung sind die Verwahrung von Archivgut und die Überwachung der Archive von öffentlichen Institutionen und Privatpersonen. Der Archivdienst in Italien gliedert sich folglich auf in Einrichtungen zur Verwahrung von Archivgut (Zentrales Staatsarchiv, Staatsarchive und Sektionen der Staatsarchive) und in Einrichtungen zur Überwachung (die sog. Archivüberwachungsstellen). Als Beratungsorgane für Archivistik treten noch der Nationale Rat für Natur- und Kulturerbe, die Regionalen Konferenzen, die Regionalen Komitees und der Rat der Institute auf. Von 17 Staatsarchiven werden Ausbildungsmöglichkeiten auf den sog. Schulen für Archivistik, Paläographie und Diplomatik bereitgestellt.

SUMMARY

ORGANISATION OF THE ARCHIVAL COMMUNITY
IN ITALY FROM THE UNIFICATION TO MODERN
TIMES

After the unification of Italy in 1861, all state archives came under the jurisdiction of the Home Office. The Ministry for Preservation of Natural and Cultural Heritage was founded by the archival law on 29 January, 1975, and within it a special Central Office for Archival Heritage was established. The office is responsible for the organisation of work in the office, it protects and surveys state historical archives, and supervises private archives. The Central State Archives in Rome, the Center for Reproduction, Binding and Restoration in Rome, 95 state archives, 40 sections of state archives, and 18 state supervisions are dependant on the Central Office. The main tasks of the archival administration are the preservation of records and the supervision of public and private archives. Therefore, the archival community in Italy is divided into the institutions for the preservation of records (Central State Archives, state archives and sections of state archives) and the institutions for supervision (the so-called archival supervisions).

There are also the National Council for Natural and Cultural Heritage, Regional Conferences, Regional Committees, and the Council of Institutes, which are types of consulting agencies for archival science. 17 state archives organise education at the so-called schools of archival science, paleography and diplomatics.